

ВАЛЯ БАЛКАНСКА

ПЕСНИТЕ МИ ЦВЯТ НЯМАТ – ТЕ СА ЗА ВСИЧКИ

АВТОР: МАРИЯ ЗАХАРИЕВА, СНИМКИ: МАРИЯ ЗАХАРИЕВА И СТУДИО РАФ

За първи път чух магическия глас на Валя Балканска на площада „Треви“ в Рим. Пред църквата „Св. Викентий и Анастасий“ тя пееше своята най-известна песен „Излел е Дельо хайдутин“ в подкрепа на нашите сестри в Либия. Съпровождаше я гайдарят Петър Янев. Дватама радушно приеха поканата ми да участвам в Дните на българската култура, които сдружение „Възраждане“ организира вече четвърта поредна година в Прага.

Щастливи мигове ми подари съдбата с нашата голяма певица и с нейния гайдар. Много житейски мъдрости научих от тях по време на нашия разговор за списание „Българи“. Имаше и неприятни моменти, предизвикани от злобата и завистта на някои наши сънародници в чешката столица. Но ... когато в препълнената зала на „Палац Акрополис“ Валя Балканска запя „Рипни, Калинке, да тропнине, да се пукаат душманине, хем и мойне, хем и твойне“, всички затаиха дъх пред малка България.

Г-жо Балканска, гласът Ви се носи в Космоса вече 30 години. Как стана така, че златоградската песен „Излел е Дельо хайдутин“ бе избрана за Златен диск с посланията на земята, който е изпратен в Космоса през 1977 г.?

В. Б.: Моята песен „Излел е Дельо хайдутин“ е избрана сред 250 000 песни и е единствената песен от Европа, включена в диска. Мисля, че българската песен има силата да покори земята и небето.

Българската асоциация „Феномен“ установява, че песните на Ви имат целено въздействие. На какво се дължи това?

В. Б.: Моите песни носят силата на Родопата, на магическата българска планина. Красотата на родопските песни не може да се опише с думи. Има нещо фатално в родопската песен. (Заявява „Излел е Дельо хайдутин“)

*Излел е Дельо хайдутин,
хайдутин енкесаджие,
с Думбовци и с Караджовци.*

*Зарочал Дельо, пурочал
даридерскимнем аене,
аене кабадайлие.*

*В селоно имам две лели,
да ми ги не потурчите,
да ми ги не почорните,
чи га си слезам в селоно,
много щат майки да плакнат,
по-много, млади невести.*

През 1984 г. Българската национална телевизия излъчва филмът на Карл

Сейгън „Космос“. В него звучи Вашето изпълнение на „Излел е Делю хайдутин“. Може да се каже, че тогава един ден ставате много известна.

Да. Постоянно ми звъняха за интервюта. После телевизията насрочи прослушване, за да се докаже дали това е моят глас, защото дузина певици имаха претенции, че техният глас се носи в Космоса.

Знаем, че за родопчани е много важен коренът и семейството. Откъде произхождате Вие?

В. Б.: Аз съм от махала „Седем къщи“, която е над с. Арда, в подножието на връх Ком. Селото граничи с Гърция и е до извора на р. Арда. Баща ми е убит на фронта и дори не си го спомням. Пет деца сме. Отгледала ни е майка ми и вторият ни баща. През 60-те години отидох да живея в Смолян, защото започнах работа в ансамбъл „Родопа“. Имам три деца, пет внука и два правнука.

Значи в Смолян е Вашето огнище?

В. Б.: Да. Там е моят дом, там са ми децата и приятелите.

П.Я.: В крайна сметка за родопчанина най-важно е семейството, фамилията, родното село. Аз съм от едно селце, което е на пет километра от Смолян и е точно в подножието на връх Рожан, където става големият събор.

Каква е историята на фамилното Ви име? Защо се казвате Балканска, след като сте от Родопите?

В. Б.: Аз нося името на мъжа си. Той се казваше Емил Балкански. Някои си мислят, че съм огромна жена, щом се казвам Балканска. И като ме видят, възкликват: „Тя е толкова дребна и крехка!“

Кой събуди у вас любовта към родопската музика? Имате ли любими фолклорни изпълнители и учители?

В. Б.: От малка пея. Мога да кажа, че Надежда Хвойнова е родопската певица, която съм харесвала най-много. Радка Кушлева беше също много добра певица. Имаше прекрасен ръководител на ансамбъл „Родопа“ - Атанас Капитанов. Много от песните си съм научила от различни седенки и погрелки. Но човекът, който

е направил най-много за мен е Петър Бечев. Той ми подаде ръка, той ме изведе на сцената и ме учеше да правя добро. Петър Бечев е за мен моят най-добър учител.

П.Я.: Любовта към фолклора запали у мен филмът „Краят на песента“, който е по разкази на Николай Хайтов. След като го видях за първи път, започнах да свиря на гайда.

Защо Вие, за разлика от други известни народни певци, които се преместват да живеят в столицата, оставате да живеете в родния си край?

В. Б.: Много е лесен отговорът. Аз съм останала до корена си. Реката, когато върви по коритото, си знае пътя, тя си знае дълбочината. Същото е с дървото. Можеш ли да го преместиш? Та то ще остане дърво без корен. На едно огнище, когато не му поддържаш огъня, то гасне, то изстива. А иначе има сила и топлина.

Вярно ли е, че Вашият родопски костюм е 170-годишен?

За съжаление този костюм ми го откраднаха на един паркинг в САЩ, заедно с гайдата на Петър. Сега пея с костюм, който е стогодишен.

Имате ли приятели сред колегите - музиканти? Известно е, че в тази гилдия има голяма завист...

В. Б.: Аз не се карам с никого. Пропътували сме много. Имали сме участия с Васко Найденов, Васил Петров, „Щурците“, Орлин Горанов, Нели Рангелова, Лили Иванова и много други. Ето, естрадният певец Георги Христов пее „Делю“и заедно пеем песента. С него учавахме в Лос Анджелис на Първата олимпиада по изкуствата и станяхме световни шампиони на вокалното изкуство през 1997 г. Като запах „Излезл е Делю хайдутин“ хората станаха на крака. А аз си казах: прави ще стоите пред малката България!

Но има една стара поговорка - знам как да се пазя от враговете, кажи ми как да се пазя от приятелите! Много често, докато бях на щат, са ме търсили за участия, но винаги са им отговаряли: „няма я“ или „болна е“. Веднъж една журналистка публикува телефона ми във вестника и оттогава ми потръгна - започнаха да ме канят къде ли не. Пяла съм не само в Европа, но и в Америка, Азия, Африка. Още получавам sms от Южна Африка, че ни чакат и сме „добре дошли“.

На Първата олимпиада по изкуствата в Лос Анджелис сте се почувствали горда, че сте българка. Често ли изпитвате това чувство?

В. Б.: Много често. Но като се върнахме в България на летището една журналистка ме попита „Как стана така, че спечелихте?“ А аз ѝ отговорих: „Ами ако бях пяла „Радка-пиратка...“ нищо нямаше да спечеля. Тя си обърна гърба и изчезна. После в пресата публикуваха само една наша снимка, под която беше написано „Валя Балканска и Петър Янев с награда от Лос Анджелис“. Това са медиите.

С кои от фолклорните изпълнители сте имали общи концерти?

В. Б.: Общи участия сме имали с Теодоси Спасов, Иво Папазов. Пяла съм пред Папата в София, както и пред Бил Клинтън,

Леонид Брежнев, Янош Кадър, Тодор Живков. Аз казвам така: песните ми цвят нямат. Песните са за всички.

Какво е мнението Ви за поп-фолка?

В. Б.: Не искам да се бъркам в това. Има някои песни, които могат да се приемат като мелодия, но има и такива извращения, които не са за слушане. Не смятам, че само аз съм певицата на България, но си има мярка и когато тя се премине, става въпрос за лош вкус и липса на всякакво възпитание.

Учите ли младите да пеят, имате ли ученици?

В. Б.: При мене са идвали много млади певци. На никого не отказвам съвет, но нямам специална школа, защото не ми остава време. Имам концерти и често пътувам. Много ми е приятно, когато младите пеят моите песни. Например в Будапеща знаят много от моите песни. Имали сме уъркшоп-ове в Ню Йорк и Сиатъл.

П.Я.: Аз преди се занимавах интензивно с педагогическа работа. Някои от момчетата, които съм учил, свирят в оркестъра „Сто каба гайди“. Моите две момчета, които са втори и пети клас, от няколко месеца и те свирят на гайда. Благо ми е! Възпитаник на Средно музикално училище в с. Широка лъка. Музиката е нещо

много по-широко като понятие и не се свежда само до свиренето на един инструмент.

Г-жо Балканска, за Вас са издадени две книги. Как се приемат те от читателите?

В. Б.: Едната книга е „Сама сред звездите“. Написа я дъщерята на Николай Хайтов - Елена Хайтова. Дори аз попитах Елена защо е нарекла книгата „Сама сред звездите“, след като аз съм сред всички и пея за всички хора. А тя ми каза, че е нарекла книгата така, защото съм единствена.

Другата книга е на Светозар Казанджиев и може да се каже, че е продължение на първата. Казва се „Глас от вечността“. Тя е с повече информация и снимков материал. Вече е преиздавана три пъти. Искаме да я допълним и преиздадем още веднъж. Защото има още много какво да се пише. Ето, ние сега за много кратък срок минахме през Лондон, Будапеща, Рим, Прага, Острава.

Благодаря на всички вас за отношението ви към българската песен, за топлината и уважението, с което ни посрещнахте!

Разбах, че в Писек, публиката е била само чешка и че пет пъти сте излизали на „бис“. Как ви посрещнаха в Острава?

В. Б.: Много топло. Получихме много красиви букети, но за мен хората са букети.

Те си купуваха нашите дискове и книгата „Глас от вечността“. Най-хубавото беше, че усетих благодарността на тези хора.

Какви са ви впечатленията от Чехия?

В. Б.: Една невероятна страна и една невероятна столица. Всичко е много подредено.

П.Я. Аз съм очарован от Чехия. Това, което са успели да направят хората през вековете, е запазено и се поддържа. Възхищавам се и в същото време ми е мъчно, защото България има същите дадености, но жалко, че у нас не е толкова подредено и не е толкова чисто.

Заедно с Петър Янев участвате в много благотворителни концерти и се занимавате с благотворителна дейност. Кувьозът в смолянската болница, например, е изпратен от Щатите благодарение на Вас.

В. Б.: Да, участваме в благотворителни акции, когато имаме възможност. Преди седмица имахме такъв концерт в Пловдив. Но тук искам за разкажа нещо за историята на кувьоза в смолянската болница. Моят правнук се роди осмак. Понеже беше в много тежко състояние, влязох да се помоля в църквата „Света Богородица“. Отецът, като ме видя, каза: „Влизай, Валя, тежиш като житото, когато напълни класовете.“ И направи служба за живот. Като отидох в болницата, ми казаха, че е станало чудо. Кувьозът, който не работел години наред, се задействал. Тогава реших, че ако Господ каже да изляза в чужбина, не ми трябва пари, а ми трябва нов кувьоз за болницата. Веднага след като отидох в Америка, помолих нашата известна артистка Мариана Димитрова и мъжа ѝ да ми помогнат. Те приеха идеята ми присърце и след месец и половина ми се обадиха, че кувьозът вече пътува за България. В благотворителната акция са се включили 130 българи.

Даренията бяха в размер на 16 000 долара. Така българите от Америка дадоха живот на много деца, за което многократно им благодаря.

Г-жо Балканска, Вие имате звезда в Алеята на славата, носител сте на орден „Стара планина“ – първа степен, „Златна лира“, статуетката „Златен феномен“ и много други отличия. Коя е най-голямата награда за Вас?

В. Б.: Наградите са много, но за мен най-голяма награда е народът, публиката. Ние искаме да постигнем добро, да се приема българското, защото не сме лоша нация. Нека утре, като се срещнем, да можем да се гледаме с чисти очи. И да си подадем ръка за доброто.

П.Я.: Трябва да си дадем сметка, че един без друг не можем. Трябва да сме по-добри, да имаме нормални човешки отношения, защото без да сме обединени, не можем да се развиваме.

Каква е вашата мисия на земята?

В. Б.: С песните си да накарам хората да станат по-добри, да се обичат и да се уважават. Много искам ние, българите, да сме обединени и да изчезне завистта и злобата. Много бързо можеш да направиш лошо, но направи добро, да видиш за колко време можеш да го направиш. То е казано: прави добро и си тръгни, то ще те настигне отзад.

П.Я.: Лош човек хубави неща не може да прави. Моята баба ми казваше, че във всеки един човек живеят два вълка - бял и черен, добър и лош, които постоянно се борят помежду си. Накрая ще победи този, когото ти нахраниш повече. Много е важно дали си отворен към позитивното, то отключва хубавото в човека. За мен българските поговорки носят много мъдрост и са своеобразен човешки устав и кодекс. ■

ВАЛЯ БАЛКАНСКА е родена на 8 януари 1942 г. в махала Лагът, недалеч от с. Арда. На 8-годишна възраст излиза за първи път на сцената. През 1960 г. започва работа в ансамбъл „Родопи“. Следващата година участва в първия национален събор-надпяване „Рожен“. През 1963 г. пее в зала „България“ и прави първите си записи. 1965 г. участва в Първия национален събор на народно творчество в Копривщица. През 1968 г. записва „Излез е Делю хайдутин“ за Етел Райн и Мартин Кьониг. 1972 г. песента ѝ е записана на Златен диск с посланията на земята, който е изпратен в Космоса през 1977 г. с космическите станции „Вояджър - 1“ и „Вояджър - 2“. Валя Балканска се пенсионира през 1987 г. През 1996 осъществява първото си турне в Канада. Година по-късно печели наградата на Първата олимпиада по изкуствата в Лос Анджелис и е обявена за най-българската певица. Същата година ЮНЕСКО я обявява за „Гражданин на планетата“. От 1998 г. е почетен гражданин на Смолян. През 1999 г. пее пред храм-паметника „Александър Невски“ при посрещането на Бил Клинтън. 2002 г. участва в тържествения концерт за Папа Йоан Павел Втори. Наградена е с орден „Стара планина“ - първа степен за изключителни заслуги към българската култура. Валя Балканска пее във Великобритания, САЩ, Канада, Португалия, Испания, Италия, Белгия, ЮАР, Чехия и др.

ПЕТЪР ЯНЕВ учи при доайена на родопската гайда Дафо Трендафилов и при Костадин Илчев. По-късно постъпва в училището в с. Широка лъка. За него гайдата е вид религия. Записва CD „Родопите. Паметта на България“. Петър Янев и Валя Балканска заедно с квартет „Еолина“ реализират проекта „Със звук по света и вселената“. Петър Янев е включен в албума „Големите български майстори на гайдата“, издаден в началото на 2007 г. от Музикална къща „Стефкос музик“.